

Kyläpolku

Kyläpolku on työkalu, jonka avulla kylä rakentaa oman älykkään ja kestävän tulevaisuutensa askel askeleelta.

Fasilitointiohje

Käytännön opas työpajojen vetämiseen

1. Fasilitaattorin rooli

Fasilitaattorina tehtäväsi on mahdollistaa yhteisöllinen oppimis- ja suunnitteluprosessi. Et ole asiantuntija, joka tuo valmiita vastauksia, vaan prosessin ohjaaja, joka auttaa kyläläisiä löytämään omat ratkaisunsa.

 Hyvä fasilitaattori on kuin orkesterin johtaja — hän ei soita itse, mutta auttaa muita luomaan yhdessä jotain kaunista.

Fasilitaattorin periaatteet

- Puolueettomuus: Älä ota kantaa sisältöön, ohjaa prosessia
- Osallistavuus: Varmista kaikkien äänen kuuluminen
- Selkeys: Pidä tavoitteet ja prosessi kirkkana
- Kannustavuus: Luo turvallinen ja innostava ilmapiiri
- Joustavuus: Mukaudu ryhmän tarpeisiin

Tärkeä huomio: jatkotyöskentely syventää strategiaa

Strategia voi valmistua jo yhdessä työpajassa. Jatkotyöskentely kylän kanssa kuitenkin syventää ja rikastaa strategiaa: muutospolut tarkentuvat, oletukset ja riskit kirkastuvat ja kylän todellinen kehittämispotentiaali tulee paremmin näkyviin.

 Vaikka strategia voi valmistua yhdessä työpajassa, jatkotyöskentely kylän kanssa tuo syvyyttä ja omistajuutta. Varaa mahdollisuus jatkotapaamiseen!

2. Älykäs kylä (Smart Village) -integraatio

Kyläpolku-työkalu yhdistää muutosteoria-metodologian (Theory of Change) EU:n Älykäs kylä (Smart Village) -konseptiin. Älykäs kylä ei tarkoita pelkästään teknologiaa, vaan kokonaisvaltaista ja kestävä maaseudun kehittämistä.

Työkalussa jokainen muutospolku merkitään neljän ulottuvuuden avulla:

- Digi — Digitaaliset ratkaisut, verkkopalvelut, sosiaalinen media
- Kestävyys — Ympäristö, ilmasto, kiertotalous, kestävä kehitys
- Resilienssi — Kriisinkestävyys, varautuminen, sosiaalinen pääoma
- Osallisuus — Yhteisöllisyys, osallistaminen, demokratia, yhdenvertaisuus

Fasilitaattorina on tärkeää auttaa osallistujia ymmärtämään, että yksittäinen toimenpide voi tukea useampaa ulottuvuutta samanaikaisesti. Esimerkiksi yhteinen puutarhahanke voi olla sekä kestävä (🌱), osallistava (👥) että resilienssiä vahvistava (💪).

3. Kyläpolun rakenne — 9 osiota

Kyläpolku koostuu yhdeksästä osiosta, jotka muodostavat loogisen kokonaisuuden visiosta konkreettisiin toimiin, vaikuttavuuteen ja seurantaan. Osiot ovat modulaarisia: kylä täyttää vain mitä tarvitsee.

#	OSIO	SISÄLTÖ
1	Perustiedot	Kylän nimi, kunta, päivämäärä, asiakirjan nimi, logo, kyläkuvat (max 4), profiilitiedot
2	SWOT	Vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet, uhat (3–5 per ruutu)
3	Visio	Tulevaisuudenkuva, tavoitteet (1–2 v ja 3–5 v), iskulause
4	Muutospolku	IF–THEN–BECAUSE-polut, oletukset, riskit, älykkyyttägit, vaikutuspolku
5	Nopeat kokeilut	Nopeita kokeiluja (0–6 kk): nimi, kuvaus, vastuhenkilö, aikataulu
6	Mittarit	Mittarit ja tavoitteet: miten tiedetään, että edetään oikeaan suuntaan?
7	Tiekartta	Aikajana: 0–6 kk, 6–18 kk, 18–36 kk ja omat vuodet
8	Vaikutus kylässä	Koko kylän vaikuttavuustarina: lähtötilanne, muutos, mekanismi, merkit, pysyvyys
9	Hallinta	Strategian omistaja, päivitysrytmi, seuranta, viestintä, kumppanit

💡 *Tyhjät kentät eivät näy tulosteessa — tuloste on aina siisti, riippumatta siitä kuinka monta osiota on täytetty.*

4. Työpajan rakenne (2,5 h)

Osallistujat: 8–25 henkilöä | **Paikka:** Kylätalo tai vastaava | **Tavoite:** Strategiapohja ja muutosteoria-ajattelun omaksuminen

AIKA	VAIHE	MENETELMÄ & HUOMIOT
0:00–0:10	Tervetuloa & johdanto	Esittely, muutosteoria-johdanto (backwards mapping), pelisäännöt

0:10– 0:30	SWOT-analyysi	Pienryhmätyö (4–5 hlö), post-it -laput, 3–5 asiaa per ruutu
0:30– 0:50	Visio	"Millainen kylänne on 2030?" → tiivistäminen → äänestys
0:50– 1:00	 TAUKO	Kahvi, verkostoituminen
1:00– 1:45	MUUTOSPOLUT — YDIN!	TOIMENPIDE–MUUTOS–MEKANISMI, oletukset, riskit, Älykkyyss-tägit
1:45– 2:10	Nopeat kokeilut & mittarit	3 nopeaa kokeilua (0–6 kk), mittarit, vastuut
2:10– 2:30	Yhteenveto & seuraavat askeleet	Loppukierros, jatkoaskeleet, kiitokset

5. Vaihe vaiheelta -ohjeet

Vaihe 1: Tervetuloa & johdanto (10 min)

- Esittele itsesi ja työpajan tavoite
- Kerro lyhyesti muutosteoriasta: "Aloitamme lopusta — visiosta — ja kuljemme taaksepäin kohti tekoja"
- Sopikaa pelisäännöt: kaikkien mielipiteet ovat tärkeitä, ei väärää vastauksia
- Kerro, että strategia voi syntyä jo tässä työpajassa — ja jatkotyöskentely syventää sitä entisestään

Vaihe 2: SWOT (20 min)

- Jaa osallistujat 4–5 hengen ryhmiin
- Anna jokaiselle ryhmälle iso paperi jaettuna neljään osaan
- Pyydä kirjaamaan: Vahvuudet, Heikkoudet, Mahdollisuudet, Uhat (3–5 per ruutu)
- Aikaa 15 min, sitten nopea purku (jokainen ryhmä 1 min)

Vaihe 3: Visio (20 min)

ALOITA LOPUSTA!

- Kysy: "Kuvitelkaa että on vuosi 2030. Millainen kylänne on?"
- Anna hetki hiljaisuutta, sitten jaa pareittain
- Kerää ideat seinälle, etsi yhteiset teemat
- Tiivistä yhdeksi visiolauseeksi äänestämällä

💡 Jos ryhmä alkaa heti puhua TOIMISTA, pysäytä: "Hienoa! Mutta ensin: MIKSI? Mitä muutosta haette?"

Vaihe 4: Muutospolut (45 min) — YDIN!

Tämä on työpajan tärkein ja haastavin osuus. Anna aikaa, ole kärsivällinen.

Selitä muutospolun logiikka esimerkillä:

- TOIMENPIDE (IF) = mitä teemme
- MUUTOS (THEN) = mitä kylässä alkaa näkyä (näkyvä muutos — ei uutta tekemistä)
- MEKANISMI (BECAUSE) = miksi tekeminen tuottaa tämän muutoksen

Rakentakaa 3–5 muutospolkua yhdessä. Anna jokaiselle polulle nimeksi tavoite, johon se tähtää.

- Jokaiselle polulle: oletus (mitä oletamme todeksi, jotta polku toimii) + riski (mikä voi estää onnistumisen)
- Älykkyystägit: Valitse mitkä Älykäs kylä -ulottuvuudet liittyvät tähän polkuun + perustele "Miksi älykäs" -kentässä
- Vaikutuspolku (valinnainen): voidaan aloittaa täyttämällä lähtötilanne ja tavoite jo työpajassa

Esimerkki muutospolusta:

MUUTOSPOLKU	Aktiivinen ja osallistuva kyläyhteisö
TOIMENPIDE	Perustamme kylän yhteisen WhatsApp-ryhmän ja nimeämme sille vastuuhenkilön
MUUTOS	Kyläläiset tietävät paremmin, mitä kylässä tapahtuu, ja osallistuvat aktiivisemmin tapahtumiin
MEKANISMI	Kun tieto kulkee helposti ja ajoissa, osallistumisen kynnys madaltuu — ihmiset lähtevät mukaan, kun he tietävät mistä on kyse
OLETUS	Riittävän monella on älypuhelin ja halu liittyä ryhmään
RISKI	Ryhmä hiljenee ajan myötä tai viestittely kuormittaa ylläpitäjää
ÄLYKKYYS	🇫🇮 Digi, 👥 Osallisuus

⚠️ **HUOM:** Oletukset ja riskit ovat usein vaikein osuus! Ihmiset eivät ole tottuneet miettimään niitä ääneen. Kannusta avoimuuteen: "Ei ole tyhmiä oletuksia, on vain testaamattomia!"

Muutospolkujen laadunvarmistus (fasilitaattorille)

Muutospolkujen rakentamisen aikana varmista, että polut kuvaavat muutosta, eivät vain tekemistä.

MUUTOS-tarkistus: muutos vai tekemisen tulos?

Kysy: "Onko tämä MUUTOS havaittava muutos ihmisissä/toiminnassa vai se, että teimme jotain?"

- Hyvä MUUTOS: kuvaa mitä kylässä näkyy eri tavalla
- "yhteistyö tiivistyy"
- "tieto kulkee nopeammin"
- "osallistuminen kasvaa"
- "varautuminen paranee"

! **HUOM:** MUUTOS alkaa verbeillä "järjestetään, rakennetaan, perustetaan, tehdään..." → Tämä on usein tuotos; pyydä muotoilemaan se muutoksena.

Missing middle -kysymys: väliaskel ennen isoa tavoitetta

- "Mikä muuttuu ensin 6–12 kuukaudessa, jotta visio alkaa toteutua?"
- "Mistä tiedämme pian, että olemme oikealla polulla?"

Tarvittaessa pilko MUUTOS kahdeksi:

- "Ensimmäinen näkyvä muutos" (0–12 kk)
- "Laajempi muutos" (1–3 v)

MEKANISMI-laatutesti: mekanismi näkyviin

- "Miksi tämä toimisi juuri tässä kylässä?"
- "Mikä on syy-seurausketju, joka tekee tästä uskottavan?"

! **HUOM:** "Koska se on hyvä idea" → Pyydä konkreettinen perustelu (kokemus, havainto, dokumentit, paikallinen tieto)

Oletus ja riski: tee niistä testattavia

- Oletus: muotoile ehtona ("Tämä toimii, jos...")
- Riski: muotoile esteenä ("Tämä voi kaatua, jos...")

- Kysy lopuksi: "Miten vähennämme riskiä / vahvistamme oletusta?" → ohjaa "Nopeat kokeilut" -kohtaan

Pikacheck (30 sek) — Muutospolku on valmis, kun:

- TOIMENPIDE = konkreettinen tekeminen
- MUUTOS = havaittava muutos (ei vain tuotos)
- MEKANISMI = mekanismi + oletus ja riski on kirjattu rehellisesti

Vaihe 5: Nopeat kokeilut & mittarit (25 min)

- Valitse 3 nopeaa kokeilua, jotka voidaan toteuttaa 0–6 kk sisällä
- Jokaiselle kokeilulle: nimi, vastuuhenkilö, aikataulu
- Määritä mittarit: Mistä tiedätte, että etenemme?

Nopeat onnistumiset luovat vauhtia ja motivoivat jatkamaan!

Vaihe 6: Yhteenveto ja seuraavat askeleet (20 min)

- Käy läpi mitä sovittiin
- Loppukierros: Jokainen sanoo yhden asian, jonka vie mukanaan
- Sovi jatkoaskeleet: kuka kokoaa työpajan tulokset työkaluun, milloin seuraava tapaaminen
- Muistuta: "Hienoa työtä! Strategiaa voi aina syventää jatkotyöskentelyllä. Kokeilut saavat epäonnistua, tärkeintä on oppia!"

6. Jatkotyöskentely työpajan jälkeen

Strategia voi valmistua jo työpajassa, mutta jatkotyöskentely syventää ja rikastaa sitä. Jos aika tai energia jää työpajassa vajaaksi, alla on suositeltu jatkoprosessi.

Suosittelut jatkoprosessi

- Työpajan tulosten kokoaminen (1–2 viikkoa): Fasilitaattori tai kylän yhteyshenkilö siirtää työpajan tulokset Kyläpolku-työkaluun.
- Ensimmäinen jatkotapaaminen (2–4 viikon päästä): Käydään läpi koottu versio yhdessä kylän edustajien kanssa. Tarkennetaan muutospolkuja, lisätään puuttuvat oletukset ja riskit.
- Toinen jatkotapaaminen (tarvittaessa): Viimeistellään strategia, varmistetaan Älykäs kylä -integraatio ja sovitaan seurannasta. Voidaan aloittaa myös vaikutuspolkujen täyttäminen.

Kyläläiset ovat prosessissa kumppaneita, eivät tutkimuskohteita. Heidän paikallistuntemuksensa on korvaamatonta, fasilitaattori tuo rakenteen, kylä tuo sisällön.

7. Yleisimmät haasteet ja ratkaisut

HAASTE	RATKAISU
"Emme ymmärrä muutosteoria-käsitteitä"	Käytä arkikieltä: "Mitä tehdään?", "Mitä syntyy?", "Miksi tämä toimii?"
"Haluamme vain TEHDÄ, ei suunnitella"	Muutosteoria JOHTAA tekemiseen. Hyvä suunnitelma säästää aikaa ja resursseja.
Yksi henkilö dominoi keskustelua	Käytä puheenvuorokierroksia, pienryhmiä, post-it -lappuja
"Emme pysty tunnistamaan oletuksia"	Kysy: "Jos tämä epäonnistuisi, MIKSI se epäonnistuisi?"
Aika loppuu kesken	Priorisoi ydinvaiheet (visio + muutospolut). Loput voi täydentää myöhemmin.
Ryhmä liian pessimistinen	"Paljon haasteita. Mutta entä jos yksikin asia onnistuisi?"
Ryhmä liian optimistinen	"Hienoa innostusta! Mutta entä jos jotain menee pieleen — miten varaudumme?"

8. Esimerkki muutospolusta

Alla valmis esimerkki, jota voit käyttää työpajassa mallina:

Esimerkki: Kyläturvatiimi

MUUTOSPOLKU	Kriisinkestävä kyläyhteisö
TOIMENPIDE	Perustetaan kyläturvatiimi ja sovitaan roolit: koordinaattori, viestintävastaava, kylätalovastaava + yhteyshenkilö viranomaisyhteistyöhön.
MUUTOS	Kylällä on selkeä toimintamalli ja ihmiset tietävät, kuka tekee mitä häiriötilanteessa; viestintä ja vastuut selkeytyvät arjessa (ei vain kriisissä).
MEKANISMI	Selkeät roolit ja harjoiteltu toimintatapa vähentävät epäröintiä ja nopeuttavat reagointia; kun vastuut on nimetty, asiat eivät jää "jonkun" hoidettavaksi.

OLETUS	Kylältä löytyy sitoutuneita toimijoita (eri taustoista) ja roolit koetaan mielekkäiksi ja kohtuullisiksi.
RISKI	Avainhenkilöiden kuormitus kasvaa tai roolit jäävät "paperille" → toiminta hiipuu.
ÄLYKKYYSTÄGIT	 Resilienssi, Osallisuus

9. Tarvittavat materiaalit

MATERIAALI	TARCOITUS
Fläppitaulu + tussit	Ideoiden visualisointiin, muutospolkujen rakentamiseen
Post-it -laput (4 väriä)	TOIMENPIDE=keltainen, MUUTOS=vihreä, MEKANISMI=sininen, RISKI=punainen
Tarrat/pisteet äänestämiseen	Priorisointiin ja yhteisen näkemyksen löytämiseen
Tietokone + projektori	HTML-työkalun käyttöön yhdessä (valinnainen)
Kännykkä	Kuvien ottoon dokumentointia varten
Kahvi & mehut + pikkupurtava	Energiatasot ylhäällä!

Onnea ja iloa fasilitointiin!

Yhdessä rakennamme eläviä kyliä.